

กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ ไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล

The Process of Propagating Buddhism and Thai Culture of Thai Buddhist Monks in India – Nepal

พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์

Phrakru Siripariyatyanusath

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล (2) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการพระธรรมทูตไทยประเทศอินเดีย-เนปาล (3) เพื่อศึกษากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล

ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธเจ้าได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอด 45 พรรษา ทรงมีวิธีการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีเพียงแค่ 2 ประเภท (1) สัจจานุโลมกถา ทรงแสดงธรรมอนุโลมคล้อยตามอริยสัจ 4 ได้แก่ อนุบุพพิกถา เพื่อให้เข้ากับจริตของผู้ฟัง แล้วสอนอริยสัจ 4 เป็นลำดับสุดท้าย (2) สัจจกถา ทรงแสดงอริยสัจ 4 โดยตรง พระพุทธเจ้าส่งพระธรรมทูตชุดแรกคือปัญจวัคคีย์และอริยสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีป พระธรรมทูตผู้ประกาศสัทธรรมของพระพุทธเจ้า สั่งสอนเพื่อประโยชน์แก่สันติภาพแก่สรรพสัตว์

ช่วยปิดประตูอบาย ช่วยเปิดประตูสวรรค์ มรรคและผล พระธรรมทูตยุคเริ่มแรกในประเทศไทยกรมการศาสนาได้ฟื้นฟูให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ.2507 ถึง ปี พ.ศ.2508 โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ไทยที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องดำเนินตามนโยบาย 2 ประการ คือ (1) นโยบายพระธรรมและพระวินัย (2) นโยบายการปกครองคณะสงฆ์ไทย กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล ผ่านองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ (1) ศาสนาบุคคล (2) ศาสนธรรม (3) ศาสนวัตถุ (4) ศาสนพิธี

คำสำคัญ : กระบวนการเผยแผ่, พระพุทธศาสนา, วัฒนธรรมไทย

Abstract

The research entitled “The Process of Propagating Buddhism and Thai Culture of Thai Buddhist Monks in India - Nepal” aims to: 1) to study the propagation of Buddhism in the Buddha’s life time, 2) to explore the origin and development of Thai missionaries in India - Nepal, and 3) to analyze the process of propagating Buddhism and Thai culture of Thai Buddhist monks in India - Nepal.

The results are as follows. There are only two types of Buddha’s teachings: (1) Saccānulomakathā: His preaching was finally followed by the four Noble Truths. That is to say, He teaches Anupubbikathā to meet the needs of the listeners and follows the Four Noble Truths. And (2) Saccakathā: He teaches the Four Noble Truth only. He sent the first 5 monks group called Panchavagkeya as Buddhist missionaries to propagate Buddhism throughout the Indian subcontinent and to proclaim the Buddha-dhamma for the perpetual world and for the welfare of all beings. This closes all planes of loss and woe and can open the gates of heaven until attaining the enlightenment. For early Thai Buddhist missionaries in Thailand, Department of Religious Affairs has revived the missionary work in the year 2507 B.E. to the year 2508 B.E. with the intention of keeping people in Buddhism. For the process of propagating Buddhism in foreign countries,

Thai Buddhist monks must basically have good qualities and outstanding potential in many aspects. Besides, the first thing to take into account is the policy. There are two policies to be considered and implemented: (1) Policy of Dhamma and Vinaya (teaching and discipline) and (2) Policy of Thai Buddhist Sangha. Last, the process of propagating Buddhism and Thai culture of Thai Buddhist monks in India – Nepal goes through the four elements: (1) religion person (2) Teachings (3), religious objects and (4) religious ceremonies.

Keywords: Process of Propagating; Buddhism; Thai Culture

บทนำ

พระพุทธศาสนาประเทศไทยปัจจุบัน ตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเป็นที่ทราบแล้วว่าได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ๆ จึงถือกำเนิดจากชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย ภายหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกผนวชจากศากยวงศ์ จุดมุ่งหมายของพระองค์ ก็เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยใช้เวลาแสวงหาความรู้ถึง 6 ปี ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณที่ทรงค้นพบทางหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง พระพุทธเจ้าได้ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอันใหญ่ในหมู่มสัตว์ เสด็จจาริกไปเพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย เสด็จไปแสดงธรรมจกกับปวัตตนสูตร แก่ปัญจวิคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เป็นครั้งแรก และพระพุทธองค์เผยแผ่ด้วยพระองค์เอง ใช้เวลา 45 พรรษา หลังจากพุทธองค์ปรินิพพาน สถาปนหนึ่งภิกษุสงฆ์ต้องทำหน้าที่บิณฑบาต เป็นผู้ดำเนินการเผยแผ่พระธรรมวินัย พระสงฆ์ต้องมีบิณฑบาตหน้าที่ 2 ประการ คือ (1) ฝึกตนเองพร้อมกับการเอื้อหนุนผู้อื่น (2) เมื่อฝึกฝนตนเองแล้วก็ทำเพื่อผู้อื่นอย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554: 21)

พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต้องมีบิณฑบาตหรือทำหน้าที่ของพระสงฆ์ตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นสมัยต้นพุทธกาลหลังจากทรงสอนปัญจวรรคคีย์และมหาสาวก 55 รูป จนบรรลุเป็นพระอรหันต์หมดแล้ว ทรงมอบให้ภิกษุสงฆ์ ทำหน้าที่หรือบิณฑบาตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติว่า ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้นมีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 4 ข้อ 32: 40)

จะเห็นได้ว่าพระศาสดาเอกและพระมหาสาวก หลังจากตรัสรู้ไม่ได้อยู่เสวยสุขเพื่อตนเอง ทุกองค์มีมหากรุณาธิคุณต่อสรรพสัตว์เพื่อนำไปสู่สันติภาพ คือ พระนิพพาน พระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกล้วนมีบิณฑบาตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สังคัม ดังนั้น พระสงฆ์ หลัง

พุทธปริณพพานจนถึงปัจจุบันเป็นสถาบันหลักที่จะช่วยสังคมให้เกิดปัญญา จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์โมริยะเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุด พระองค์ทรงเป็นราชาอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 236 เมื่อทำการสังคายนาสำเร็จแล้ว พระองค์ก็ทรงให้การสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการจัดส่งพระธรรมทูตออกไปยังประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545: 23-24) โดยการจัดแบ่งพระธรรมทูตออกเป็น 9 สาย ดังนี้ (1) ส่งพระมหาเถรเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังมณฑลพม่า ปัจจุบันคือแคว้นทางตอนใต้ลุ่มน้ำโคทาวารี รัฐมอฮอร์ ประเทศอินเดีย (2) ส่งพระรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังมณฑลพม่า ปัจจุบันคือแคว้น กนาระ เหนือเมืองบอมเบย์ (3) ส่งพระธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังอปรินตประเทศ ปัจจุบันคือแคว้นทางชายทะเลตอนเหนือเมืองบอมเบย์ (4) ส่งพระมหาธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังมณฑลพม่า ปัจจุบันคือแคว้นบริเวณยอดลุ่มน้ำโคทาวารี แถบพม่า (5) ส่งพระมัชฌันติกเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังกัมพูชา และคัมพูชา ประเทศปัจจุบันคือแคว้นแคชเมียร์และประเทศอัฟกานิสถาน (6) ส่งพระมัชฌิมเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังมณฑลพม่า ปัจจุบันคือมณฑลที่ตั้งอยู่เชิงเขาหิมาลัย และประเทศเนปาล (7) ส่งพระมหาธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังโยนกประเทศ ปัจจุบันคือ ทางตอนเหนือของประเทศอิหร่าน (เปอร์เซีย) (8) ส่งพระมหินทรเถระ พระราชโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังลังกาทวีป ปัจจุบันคือประเทศศรีลังกา (9) ส่งพระโสณเถระกับพระอุตตเถระ เป็นหัวหน้าคณะเข้าไปยังสุวรรณภูมิ ปัจจุบัน คือไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2513: 33-34)

แต่พระพุทธศาสนาที่กำเนิดอินเดีย-เนปาล ประมาณปีพุทธศักราช 1,700 ปี ก็หมดสิ้น กลับมาเจริญในแถบสุวรรณภูมิ คือ ไทย พม่า และพระสงฆ์ไทยก็ได้กลับนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ที่ต้นกำเนิดเหมือนเดิม การไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยก็นำวัฒนธรรมไปเผยแผ่ไปในตัวด้วย กระทรวงวัฒนธรรมกล่าวว่า “วัฒนธรรมไทยเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง ปรากฏเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาติประกอบด้วยภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผน และวิถีชีวิตอันดีงามที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน” (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559: 25) ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยได้มีการพยายามนำหลักธรรมไปสู่พุทธมาตุภูมิหลายรูปแบบ ทั้งพระธรรมทูต พระนักเผยแผ่ในประเทศอินเดียและเนปาล ผู้วิจัยจึงสนใจหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล กำเนิดและพัฒนาการ

พระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย - เนปาล และกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมผู้วิจัยจึงได้เลือกพระสงฆ์ 10 รูป คือ พระธรรมทูต 5 รูป และพระนักเผยแผ่ในประเทศอินเดีย 5 รูป อีกทั้งยังจะเป็นแนวทางให้ผู้สนใจในบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามอันจะเป็นแบบแผนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยและต่างแดน และยังเป็นเบื้องต้นของการบูรณาการกับวิชาการในศาสตร์อื่นต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

(1) ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสถานที่ประเทศอินเดีย-เนปาล ณ สถานที่สังเวชนียสถาน 4 แห่ง โดยสัมภาษณ์ พระธรรมทูต 5 รูป และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดน 5 รูป ที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียและเนปาล (2) ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล กำเนิดและพัฒนาการพระธรรมทูตไทยประเทศอินเดีย-เนปาล และ ศึกษากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยผสมผสานระหว่างงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เขียนพรรณนาบรรยาย ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้ (1) ศึกษาข้อมูลภาคเอกสารเพื่อทบทวนวรรณกรรมและสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ด้วยวิธีการศึกษาดังนี้ ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกอรุณภา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ชุด 91 เล่ม (2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ ตำรา เอกสาร ทางวิชาการ

2. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการบูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกและวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ซึ่งสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก การศึกษาภาคสนามมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดังนี้ (1) คัดเลือกวัดเพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้การวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (2) ทำการศึกษาโดยการสำรวจ บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน (3) ศึกษาจากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูล / ผู้

มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น คนไทยและพระสงฆ์ที่ไปจาริกบุญที่ประเทศอินเดียและเนปาล เพื่อประกอบบริบทด้านสังคม วัฒนธรรม ในเนื้อหาที่วิจัย (4) กลุ่มบุคคลตัวอย่างที่สัมภาษณ์พระสงฆ์ไทยที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ประเทศอินเดียและเนปาลจำนวน 10 รูป โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 พระธรรมทูต 5 รูป ได้แก่ (1) พระธรรมโพธิวงศ์ (วีรยุทธ วีรยุทโธ) (2) พระศรีโพธิวิเทศ (3) พระครูปริยัติโพธิวิเทศ (4) พระครูปริยัติธรรมวิเทศ (5) พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล กลุ่มที่ 2 พระนักเผยแผ่ 5 รูป ได้แก่ (1) พระครูอุดมโพธิวิเทศ (2) พระครูปลัดโพธิวงศ์ (วรวัฒน์) (3) พระมหานិพนธ์ ญาณวีโร..(4) พระครูปลัดเฉลิมชาติ ขาติวิโร (5) พระครูบรรณาดเจติยาภิรักษ์ รวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา สัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลแล้วมาเรียบเรียง เขียนพรรณนา

ผลการวิจัย

1) หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงได้เผยแผ่พระศาสนาตลอด 45 พรรษา พระองค์ทรงแสดงธรรม 82,000 พระธรรมชั้นตรี เระและเถรวินจะอีก 2,000 พระธรรมชั้น สรุประวัติการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีเพียงแค่ 2 ประเภท (1) สัจจานุโลมกถา ทรงแสดงธรรมอนุโลมคล้ายตามอริยสัจ 4 ได้แก่ อนุบุพพิกถา เพื่อให้เข้ากับจริตของผู้ฟัง แล้วสอนอริยสัจ 4 เป็นลำดับสุดท้าย (2) สัจจกถา ทรงแสดงอริยสัจ 4 โดยตรง (มหากัจจายนเถระ, 2558: 2) สัจจานุโลมกถาก็ได้ก่อนอนุบุพพิกถา คือ การแสดงธรรมของพระพุทธองค์โดยเน้นผู้ฟังเป็นจุดศูนย์กลาง ว่าผู้ฟังมีนิสัย จริตเป็นอย่างไรแล้วตรัสกถาตามลำดับอย่างนี้ คือ ทานกถา ศีล สวรรค์ กามาทีนวะ เนกขัมมะเป็นที่สุด

สัจจกถา หรือ อริยสัจ 4 : อนุบุพพิกถา เป็นการย่อจิตใจเท่านั้น ไม่ใช่จุดเด่นของพระพุทธศาสนา แต่ที่จริงแล้วการแสดงธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นทรงแสดงหลักธรรมเพียงเพื่อให้เวไนยสัตว์เกิดปัญญาญาณในอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทั้งหมดนี้เป็นอริยสัจ 4 เหล่านี้เป็นธรรมจักร (ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอด 45 พรรษา ชื่อว่า อัมมจักกั) สัจจธรรม 4 ประการนี้เป็นล้อแห่งธรรม ที่มี 2 ล้อ คือ (1) ล้อวิภูฏะที่หมุนไปในภพภูมิ คือ ทุกข์สัจจะ และสมุทัยสัจจะ 2. ล้อวิภูฏะ ที่หมุนไปสู่ความดับภพภูมิได้แก่ นิโรธสัจจะและมรรคสัจจะ เมื่อมีการศึกษาพระปริยัติธรรม การสอบถามพระธรรมวินัย เจริญปฏิบัติขยธรรมมีสติปัญญาเป็นต้นแล้ว อริยสัจธรรม ย่อมชัดแจ้งแก่ดวงจิต

พระพุทธเจ้าทรงมีพระสุรเสียงที่ครบองค์ประกอบเป็นลีลาในการสอนมี 4 ประการ คือ (1) สันทัสสนา ทรงชี้แจงให้ผู้ฟังเห็นชัด (2) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ (3) สมุตเตชนา ใ้ใจให้อาจหาญแก้อั้วกล้า (4) สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นรำเริง

ด้วยธรรมมีกถา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 22: 15) การสอนคนแม่ในเรื่องเดียวกัน ก็ต้องมีรูปแบบในการสอนหลาย ๆ แบบ จึงจะประสบความสำเร็จ เพราะคนฟังมีหลายประเภท ต่างจิตต่างความคิด สนใจเรื่องที่ตนพอใจ

พระพุทธองค์เองเมื่อสอน ก็ทรงนำเอาการสอนแบบต่าง ๆ มาสอนตามความเหมาะสมแบบการสอนเหล่านี้ ได้แก่

1) แบบสากัจฉา หรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด เพราะผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนแนวการปรับทัศนคติ ไม่รู้สึกว่าคุณกำลังเรียนหรือกำลังถูกสอนแต่กำลังรู้สึกว่าคุณกำลังสนทนาปราศรัยกับพระพุทธเจ้าอย่างตื่นตัวตลอด ในการสนทนานั้นพระองค์ทรงทำหน้าที่นำสนทนา คือ ทำหน้าที่ในการโยนคำถามให้ขบคิดแล้วต้อนรับเข้าสู่จุดสรุปอันเป็นประเด็นที่ต้องการของพระพุทธองค์เองวิธีการสนทนานี้ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้พระสาวกใช้กัน ดังทรงยกย่องว่า “การสนทนาธรรมตามกาลเป็นมงคล” และจะมีศาลาเป็นที่นั่งสนทนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ทุกฝ่าย เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ใบบางเรื่อง พระองค์ก็จะเสด็จมาเอง (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2540: 55)

2) แบบบรรยาย จะทรงใช้เสมอในที่ประชุม ส่วนมากจะเป็นโอกาสที่มีผู้ฟังจำนวนมากดังที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนาในเขตวันมหาวิหาร ในช่วงบ่ายของทุกวันและที่น่านั่งเสกคือ ผู้ฟังมักจะมีความรู้ หรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นในขั้นพื้นฐานมาบ้างแล้ว ดังเช่นแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ครั้งแรกทรงใช้วิธีการบรรยาย

3) ทรงจำแนกวิธีตอบปัญหาไว้ 4 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 312: 291) คือ

3.1 เอ็กซัพยาการณียปัญหา ปัญหาที่ควรตอบโดยนัยเดียว ตอบแบบตายตัว ไม่มีเงื่อนไขเช่น ถามว่า จักขุเป็นอนิจจังหรือ ฟังตอบไปที่เดียวว่า ถูกแล้ว

3.2 ปฏิจจุจฉาพยาการณียปัญหา ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถาม เช่น โสตะก็เหมือนจักขุฟังย้อนถามว่า ที่ถามหมายถึงแง่ไหน ถ้าบอกว่า ในแง่เป็นเครื่องมือ ฟังตอบว่าไม่เหมือนกัน ถ้าถามว่า ในแง่อนิจจัง จึงควรตอบรับว่า เหมือนกัน

3.3 วิکشขพยาการณียปัญหา ปัญหาที่ควรแยกตอบ เป็นเรื่อง ๆ เป็นประเด็น เช่น พระพุทธองค์ทรงตีเทียนตบะใช่หรือไม่ อย่ารีบตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะมีส่วนผิด ต้องแยกตอบว่า พระพุทธองค์ทรงตีเทียนตบะที่ทรมาณตนเอง แต่ทรงสรรเสริญว่า ความอดกลั้นเป็นยอดแห่งตบะ เป็นต้น

3.4 ฐปณียปัญหา ปัญหาที่ควรงดตอบ หรือฟังยับยั้งเสีย เพราะถ้าตอบไปจะเป็นปัญหาที่ให้เกิดความทะเลาะ ตอบไปแล้วไม่ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ศาสดานั่นสอน

อย่างนั้น อย่างนี้อีกยกทราบบว่าคำสอนของใครถูก คำสอนของใครผิด พระองค์มักจะตัดบทว่า เรื่องนั้นจงพักไว้ก่อนเรตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟัง นี่คือวิธีแก้ปัญหาของพระองค์ กำเนิดและพัฒนาการพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย- เนปาล

พระธรรมทูต หมายถึง ผู้เป็นทูตแห่งธรรม ผู้ปฏิบัติพระพุทธศาสนา ผู้เป็นทูตแห่งธรรมที่นำพระวินัยไปเผยแผ่แก่ชาวต่างประเทศให้ได้รับแสงสว่างแห่งธรรมอันพระบรมศาสดาตรัสไว้ดีแล้ว คือ การเผยแผ่ธรรมะและเพื่อประโยชน์เกี่ยวกุศลและความสุขแก่มหาชนเป็นอันมากยิ่งขึ้นไปโดยทั่วกัน (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2546: 4) หรือ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ให้นำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชนทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ตลอดถึงต่อชาวโลก (พระครูวิเวกวราภรณ์ (ประสิทธิ์ ฐานวโร), 2555: 51)

กำเนิดพระธรรมทูต พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ภิกษุปัจจุวัคคีย์เป็นธรรมทูตตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้สาวกด้วยพุทธดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระสุคต หรือวินัยของพระสุคต เมื่อดำรงอยู่ในโลกพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ข้อ 10 เล่ม 175: 124) เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างสันติสุขให้แก่มหาชนเป็นหลักสำคัญ พระพุทธองค์ทรงวางหลักการและวิธีการให้เป็นรูปธรรมขึ้นมารองรับ หลักการสำคัญที่ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นมารองรับก็คือพระธรรมวินัยเพื่อให้พระสาวกปฏิบัติตนได้ถูกต้องในฐานะพระธรรมทูตหรือทูตแห่งธรรม เพื่อทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงมหาชนได้มากที่สุด หากว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ พระพุทธองค์ก็จะยังไม่อาจเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ดังพุทธดำรัสในมหาปรินิพพานสูตรว่า “มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพานตราบเท่าที่พรหมจรรย์ของเรายังไม่บริบูรณ์กว้างขวาง แพร่หลาย รู้จักกันโดยมาก มันคงดี กระทั่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 168: 113-114) เมื่อพระพุทธศาสนามีความมั่นคงแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงประกาศเสด็จดับขันธปรินิพพาน ดังพุทธดำรัสว่า “มารผู้มีบาป ท่านจงอย่ากังวลเลย อีกไม่นาน การปรินิพพานของตถาคตจะมีจากนี้ไปอีก 3 เดือน ตถาคตจะปรินิพพาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 168: 116) การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการสืบทอดและพัฒนาตามยุคตามสมัย จากพระศาสดามาสู่พระสาวกจากพระสาวก รุ่นต่อรุ่นมาแล้ววิธีการเผยแผ่พุทธธรรมที่ได้รับการสืบทอด มาเรื่อยทำให้พระพุทธศาสนาได้แพร่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ในประเทศไทยก็ได้รับการสืบทอดและพัฒนา เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งวิธี

การเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ไทยถือเป็นรูปแบบ ที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะ ต่างๆ ตามจุดประสงค์ทั้งในแง่การให้ความรู้และเพื่อโน้มน้าวใจ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นเข้าสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรมคำสอนแล้วนำมาสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามความต้องการ

มหาเถรสมาคมภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงให้มีการรื้อฟื้นโครงการพระธรรมทูตขึ้นมาใหม่ มอบให้สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) กรรมการมหาเถรสมาคมเป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์มหานิกายและสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) กรรมการมหาเถรสมาคมเป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย พระมหาเถระทั้งสองได้มอบภาระงานนี้ แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยลำดับเป็นหน่วยงานดำเนินการกรมการศาสนาสนับสนุนงบประมาณจำนวนแห่งละสองแสนกว่าบาทในการดำเนินการโครงการนี้จึงเริ่มมีการฝึกอบรมเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่งนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2538จนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกันในการดำเนินงาน คือ (1) เพื่อฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีความรู้ความสามารถจริยวัตรอันงดงามและความมั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศยิ่งขึ้น (2) เพื่อเตรียมพระธรรมทูตผู้มีความรู้คุณสมบัติเหมาะสมส่งไปต่างประเทศ (3) เพื่อสนองงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทย โครงการบัณฑิตศึกษา ทั้งของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุ เข้ามาศึกษาในระดับปริญญาโทตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 นั้นก็คืองานสืบสานโครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทย อย่างเป็นทางการ 3) กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล กระบวนการพระพุทธศาสนาในต่างแดน ประเด็นแรกที่พระสงฆ์ไทยที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนต้องมีคุณสมบัติมีศักยภาพเฉพาะตัวพร้อมหลายด้าน แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอันดับแรก คือ นโยบาย ๆ ที่จะต้องคำนึงและนำไปปฏิบัติมี 2 ประการ คือ (1) นโยบายพระธรรมและพระวินัย (2) นโยบายการปกครองคณะสงฆ์ไทย

นโยบายด้านพระวินัย พระสงฆ์ไทยที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนนั้นก็ต้อยึดปาฏิโมกข์สังวรศีล ได้แก่ ศีลของพระสงฆ์เถรวาท จำนวน 227 ข้อ และสิกขาบทที่นอกพระปาฏิโมกข์ที่พระพุทธรองค์บัญญัติไว้ เช่น ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวังพึงลงตชชนี ยกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ 3 คือ (1) ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ก่อความอื้อฉาว ก่ออภิรณีนสงฆ์ (2) โง่เขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก ต้องอาบัติกำหนดไม่ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 3 ข้อ407: 242) (3) อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ที่ไม่สมควร ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง พึงลงตชชนี ยกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบ

ด้วยองค์ 3 ประการดังกล่าวแล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 6 ข้อ 6: 14) นโยบายด้านพระธรรมนั้นก็ต้องยึดตามแนวพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ โอวาทปาฏิโมกข์ กระบอบด้วยหลักธรรมดังนี้

ความอดทนคือความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม
 ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิต
 ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่า เป็นสมณะ
 การไม่ทำบาปทั้งปวง
 การทำกุศลให้ถึงพร้อม
 การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว
 นี่คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 ความสำรวมในปาติโมกข์
 ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
 การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด
 การประกอบความเพียรในอธิจิต

นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 90: 50-51) พระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องยึดตามแนวทางโอวาทปาฏิโมกข์ สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงจิตใจคนให้ประเสริฐได้ วัตถุไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจิตใจคนได้ แต่อย่างไรก็ตาม วัตถุก็ใช้ว่าจะไม่สำคัญ กาลเวลาเปลี่ยนไป ปุณฺณผู้มีกิเลสหนาจุดแผ่นดิน ก็ต้องมีมิติทางด้านวัตถุมาช่วยในการนำเอาพระธรรมแห่งหรือสามแดนเข้ามาด้วย ทั้งพระธรรมที่เป็นนามธรรมและวัตถุธรรมอยู่ในรูปแบบของเจตีย์ เจตีย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้าเป็นอย่างมาก เจตีย์ในพระพุทธศาสนามีกล่าวไว้มาก เมื่อสรุปแล้ว มี 4 ประเภท ดังนี้ (1) ธาตุเจตีย์ หมายถึง เจตีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (2) บริโภคเจตีย์ หมายถึง สังเวชนียสถาน 4 แห่งที่ทรงให้ไปดูเพื่อการระลึกถึง (3) ธรรมเจตีย์ หมายถึง การจารึกพระธรรมวินัยไว้บูชา ในชั้นเดิมมักเลือกเอาข้อพระธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ในสมัยต่อมาภายหลังมีการจารึกพระธรรมลงเป็นตัวอักษรแล้ว จึงได้เกิดพระธรรมเจตีย์โดยพระองค์ได้ทรงรับสั่งไว้ให้พระธรรมเป็นตัวแทนหรือเป็นพระศาสดาแทนพระองค์ พระไตรปิฎกจึงเป็นธรรมเจตีย์ด้วย (4) อุทเทสิกเจตีย์ หมายถึง พุทธเจตีย์อย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวกับสามอย่างข้างต้น เช่น พระพุทธรูป เป็นต้น สิ่ง

ที่สร้างขึ้นเพื่อเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้า และไม่ได้มีกำหนดว่าจะสร้างเป็นอะไร เหตุนี้
บรรดาเจดีย์ที่สร้างขึ้นนอกเหนือจากพระเจดีย์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จึงนับได้ว่าเป็นอุทเท
สิกเจดีย์ทั้งสิ้น (กรมศิลปากร, 2539: 2)

กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยใน
อินเดีย-เนปาล สรุปแล้วได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาอันประกอบด้วยกัน 5 ด้าน คือ (1) พุทธ
นโยบาย กับ การปกครองคณะสงฆ์ไทย เพราะพระพุทธศาสนานี้เป็นศาสนาของพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า พระอรียสาวทั้งหลายยังต้องรับนโยบายจากพระพุทธองค์ซึ่งเป็นเจ้าของศาสนา
ก่อน ตามหลักแห่งโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักการหรือนโยบายหลัก และต้องศึกษานโยบายการ
เผยแผ่ตามกฎแห่งพ.ร.บ.คณะสงฆ์ไทยด้วย (2) ศาสนบุคคล พระสงฆ์ไทยที่จะต้องเผยแผ่พระ
ศาสนาต่างแดนต้องศึกษาพระธรรมวินัยตามแนวเถรวาทอย่างชัดเจน แล้วต้องประพฤติศิลา
จารวัตรที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป ตลอดจนจนถึงเข้าใจวัฒนธรรม
ของท้องถิ่นด้วย เมื่อแสดงธรรมก็แสดงธรรมไปตามลำดับ จากต้นไปหาหลักซึ่ง (3) ศาสนธรรม
ด้านศาสนธรรมต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้วแสดงธรรมตามลำดับหลักธรรมสำคัญที่นำไปใช้
ในต่างแดน คือ พรหมวิหาร 4 อนุบุพพิกา อริยสัจ 4 และปฏิจจสมุบาทตามลำดับ (4)
ศาสนวัตถุ/ศาสนสถาน วัตถุธรรมเหล่านี้เป็นพุทธศิลป์ที่แฝงไปด้วยหลักพระธรรมวินัยของ
พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ไทยจะต้องศึกษาทั้งประวัติศาสตร์และความหมายให้ลึกซึ้ง
(5) ศาสนพิธี/พิธีกรรม ศาสนพิธี พิธีกรรม ภาษา ประเพณีวัฒนธรรม เป็นตัวเชื่อมคนให้เข้าไป
สู่ธรรม พระสงฆ์ไทยที่จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนต้องรับภารอันหนักเพราะต้อง
ทุ่มเททั้งกายและใจเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับโลกนี้ไปนานแสนนาน เป้าหมาย
หลักตามพุทธประสงค์คือสร้างสันติภาพให้เกิดกับโลกนี้

อภิปรายผล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล ไม่ได้มุ่งเผยแผ่แก่คน
อินเดียเท่านั้น แต่กลับเน้นเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คนไทย โดยให้คนไทยที่เดินทางมาอินเดีย
ให้เข้าใจในหลักพุทธธรรม แล้วเป็นผู้นำของศาสนาให้ได้ ส่วนแนวการเผยแผ่นั้น ได้เดินตาม
ที่บูรพาจารย์ได้ทำมาแล้ว ตามที่พระสุเมธาธิบดีได้ตั้งองค์กร All India Sangha รวมคณะ
สงฆ์อินเดียให้เพียงหนึ่งเดียว มีการสืบทอดมาจนบัดนี้..ส่วนกลุ่มคนท้องถิ่นในประเทศอินเดีย
และเนปาล ได้นำกุลบุตรชาวเมืองนาคปุร์มาบรรพชาและอุปสมบท มีการอบรมพระธรรม
วินัย แก่คนในอินเดีย-เนปาล พระสงฆ์ไทยได้นำพระพุทธรูปไปมอบให้ส่งกลับคืนถิ่น ถือว่า
ได้นำพระพุทธศาสนาที่เคยรุ่งเรืองในอดีตกลับคืนสู่ถิ่นพุทธภูมิ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จะต้องทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาแต่ไม่นำไปปฏิบัติทำให้คนฟังทำตามไม่ได้เพราะขาดกำลังใจ ผู้พูดต้องให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบในการพูดให้เห็น ตัวอย่าง ประจักษ์แก่ผู้ฟัง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อินเดีย-เนปาลจึงง่ายต่อผู้ฟังและผู้แสดง เพราะมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน คือ มาศึกษาประวัติศาสตร์และพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่มาจากประเทศไทย กลับบ้านมีความรู้ นำไปสู่การปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้สอนไว้

สรุป

พระพุทธศาสนาก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเผยแผ่พระธรรมพระองค์ต้องบำเพ็ญบารมีเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนมาเป็นพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญบารมีเพื่อที่จักได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมี 3 ระดับ คือ (1) บารมี (2) อุบารมี (3) ปรมัตถบารมี ก็ทรงอุบัติขึ้นบนโลก และได้ตรัสรู้ญาณ 3 คือ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ และอาสวักขยญาณเป็นวิปัสสนาญาณของพระองค์เอง ญาณทั้ง 3 นี้เนื่องที่ทำให้พระองค์เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สำเร็จตลอด 45 พรรษา วิธีการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีเพียงแค่ 2 ประเภท (1) สัจจานุโลมกถา ทรงแสดงธรรมอนุโลมคล้ายตามอริยสัจ 4 ได้แก่ อนุบุพพิกถา เพื่อให้เข้ากับจริตของผู้ฟัง แล้วสอนอริยสัจ 4 เป็นลำดับสุดท้าย (2) สัจจกถา ทรงแสดงอริยสัจ 4 โดยตรง และพระองค์ก็ส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีป พระธรรมทูตผู้ประกาศสัทธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่ที่ป่าเขาอันสงัด สันสอนเพื่อประโยชน์แก่สันติภาพของสัตว์ทั้งหลาย ช่วยปิดประตูอบาย ช่วยเปิดประตูสวรรค์ มรรคและผล มีกรุณาเป็นที่อยู่อาศัยเพิ่มพูนความรู้และความเชื่อแก่ชาวโลกทุกประการด้วยการเทศนา พระธรรมทูตยุคเริ่มแรกในประเทศไทยกรมการศาสนาได้ฟื้นฟูจัดให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ.2507 ถึงปี พ.ศ.2508 โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนา กระบวนการพระพุทธศาสนาในต่างแดน ประเด็นแรกที่พระสงฆ์ไทยที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนต้องมีคุณสมบัติมีศักยภาพเฉพาะตัวพร้อมหลายด้าน แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอันดับแรก คือ นโยบาย ๆ ที่จะต้องคำนึงและนำไปปฏิบัติมี 2 ประการ คือ (1) นโยบายพระธรรมและพระวินัย (2) นโยบายการปกครองคณะสงฆ์ไทย กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล ผ่านองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ (1) ศาสนบุคคล (2) ศาสนธรรม (3) ศาสนวัตถุ (4) ศาสนพิธี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาและวิจัยเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยในต่างแดนนั้น ต้องมีเครื่องมือในการทำวิจัย รูปแบบการทำวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยที่พร้อม เพราะเป็นการศึกษา เก็บข้อมูลในต่างแดน ถ้าไม่อย่างนั้นจะเสียเวลาไปกลับหลายรอบ และต้องศึกษา มีองค์ความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรมไทย อินเดีย เนปาล สังกม ภาษาหลาย ๆ ด้านไปพร้อมกัน จึงจะเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). **นำความเป็นไทย สู่ประชาชนสู่อาเซียนและสากล**
กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กรมศิลปากร. (2539). **พระบรมสารีริกธาตุ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระครูวิเวกวราภรณ์ (ประสิทธิ์ ฐานวโร), (2558) บทบาทของพระธรรมทูตที่มีต่อการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์. **วิทยานิพนธ์**
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**.
กรุงเทพมหานคร: ธรรมสารจำกัด.
- พระมหากัจจายนเถระ. (2558). **ปฏิโกปเทศปกรณ์**. มุลินธิภูมิพโลภิกขุ แปล. กรุงเทพมหานคร:มุลินธิ
ภูมิพโลภิกขุ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก**
2500. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2532). **พระไตรปิฎกและอรรถกถา ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร
:โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2545). **สมัยแรกพระพุทธศาสนาเป็นประธาน**
ของประเทศ ในสุวรรณภูมิอยู่ที่นี้ ที่แผ่นดินสยาม . กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์มติชน.
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). **ตำนานพระพุทธเจดีย์**, ธนบุรี : รุ่งวัฒนา
การพิมพ์.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2546).
พระวรธรรมคติ.ในพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ 9. มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2540). **พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร :
เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด,